

Analyse

5. april 2023

Efterkommere fra ikke-vestlige lande får nu bedre karakterer end elever med dansk oprindelse

Af Kasper Hjalager Albrechtsen og Emilie Kieler

Der er store forskelle i 9. klasseelevernes karaktergennemsnit på tværs af fx køn og herkomst. Denne analyse undersøger hvilke faktorer, der har betydning for den faglige præstation i 9. klasse, og ser bl.a. på, hvilken betydning herkomst har, når man sammenligner efterkommere og danskere med samme socioøkonomiske baggrund.

Analysen viser:

- Elever, hvis mor har en lang videregående uddannelse, har ca. 1,5 karakterpoint højere gennemsnit i 9. klasse end elever, hvor morens højest fuldførte uddannelse er grundskolen
- Piger får godt 0,9 karakterperpoint højere gennemsnit end drenge. Denne forskel har været stigende siden 2013.
- Efterkommere fra ikke-vestlige lande har for første gang højere karakterer end elever med dansk oprindelse, når der kontrolleres for baggrundsfaktorer som forældres uddannelse, indkomst og beskæftigelse

Kontakt

Seniorøkonom
Kasper Hjalager Albrechtsen
Tlf. 2645 6082
E-mail kha@kraka.dk

1. Sammenfatning

Køn og social baggrund har stor betydning

Denne analyse viser, at køn og elevers socioøkonomiske baggrund har stor betydning for, hvordan eleverne klarer sig fagligt i 9. klasse i grundskolen. Drengene har fx knap 0,9 karakterpoint lavere gennemsnit end piger. Denne forskel har været stigende det seneste årti. Derudover har faktorer som fritidsjob og elevens alder også en betydning.

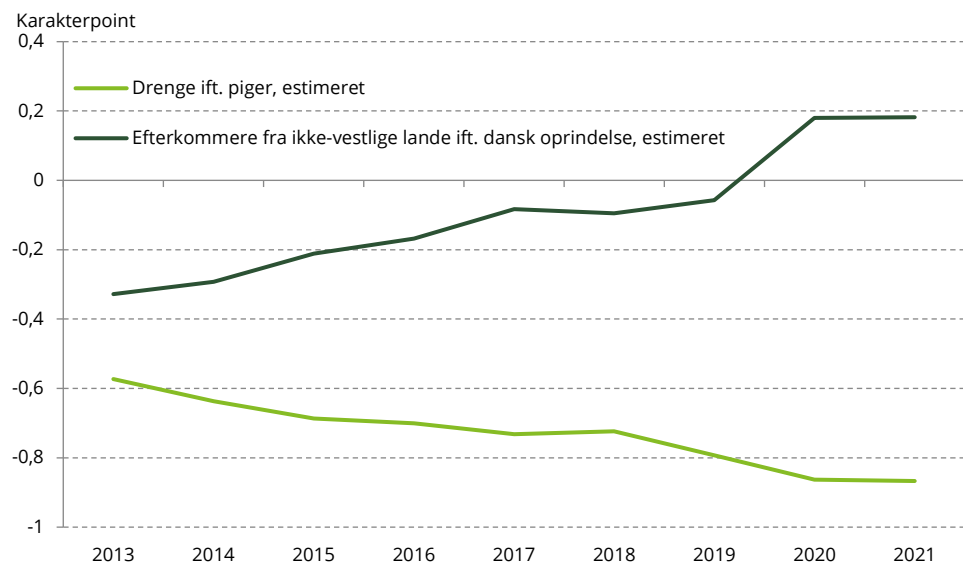
Efterkommere klarer sig nu bedre end danskere...

Historisk set opnår elever med efterkommerbaggrund i gennemsnit lavere karakterer i grundskolen end elever med dansk oprindelse. Det gælder i særlig grad for efterkommere fra ikke-vestlige lande. Men når man sammenligner efterkommere fra ikke-vestlige lande med elever af dansk oprindelse med samme socioøkonomisk baggrund, så får efterkommerne i gennemsnit højere karakterer i dag, jf. figur 1.

... efter at have hentet 0,5 karakterpoint på otte år

For få år siden var dette dog ikke tilfældet. Efterkommere fra ikke-vestlige lande har med tiden klaret sig bedre og bedre i forhold til elever med dansk oprindelse, når der kontrolleres for elevens baggrundskarakteristika. Fra 2013 til 2021 har efterkommere fra ikke-vestlige lande fået 0,5 karakterpoint højere i gennemsnit end sammenlignelige elever med dansk oprindelse.

Figur 1 Forskel i karaktergennemsnit fordelt på køn og herkomst, skoleåret 2012/2013-2020/2021



Anm.: Figuren viser forskelle i karaktergennemsnit for drenge i forhold til piger og for efterkommere fra ikke-vestlige lande i forhold til personer med dansk oprindelse, når der kontrolleres for en række relevante baggrundsfaktorer såsom forældre uddannelse og beskæftigelsesstatus. Karaktergennemsnit er målt som et simpelt gennemsnit af standpunktskarakterer og karaktererne ved afgangsprøverne.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

2. Den socioøkonomiske baggrund og køn har stor betydning for karaktererne

Vi undersøger betydningen af forskellige faktorer

I denne analyse undersøger vi hvilke faktorer, der har betydning for elevers faglige præstationer i folkeskolen. Analysen er baseret på elevernes karakterer i standpunkt og afgangsprøverne i 9. klasse fra skoleåret 2012/2013 og frem til 2021/2022. Vi anvender en regressionsmodel til at beregne effekten af en række baggrundsfaktorer på elevers karakterer på samme måde som i [afsnit 2.1]. Modellen giver mulighed for at måle, hvordan hver enkelt variabel påvirker elevernes karakterer, når man samtidig kontrollerer for de øvrige variable, som vi kan måle. Dvs., vi sammenligner elever, som på øvrige parametre ligner hinanden. Læs mere om metoden i afsnit 0.

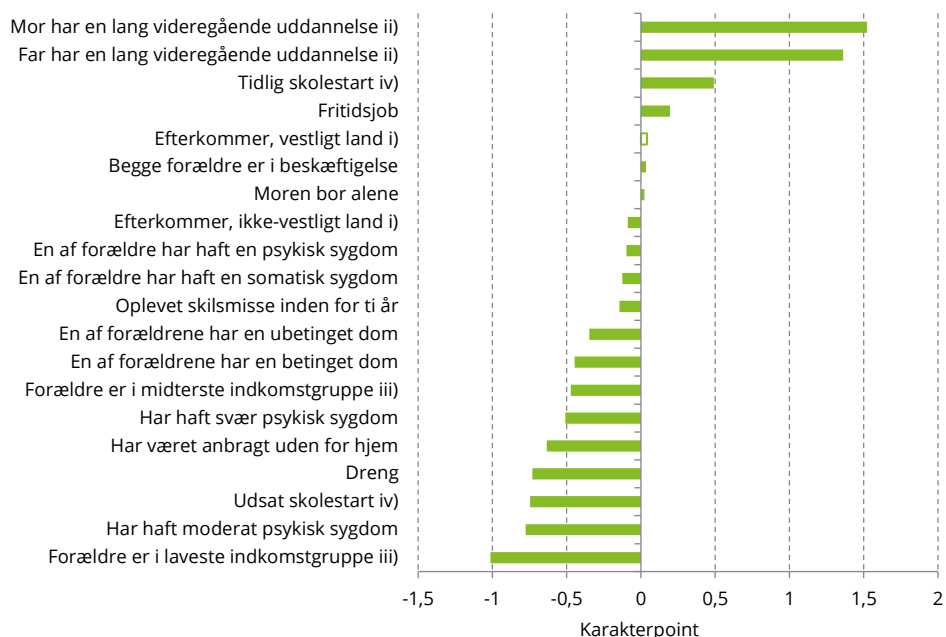
Socioøkonomiske faktorer har stor betydning

I den betragtede periode har elever, hvis mor har en lang videregående uddannelse, ca. 1,5 karakterpoint højere gennemsnit i 9. klasse end elever, hvor morens højst fuldførte uddannelse er grundskolen, når man samtidig tager højde for de øvrige faktorer, der fremgår af figuren samt skole- og årseffekter, jf. figur 2. Elever fra lavindkomstfamilier har ca. et karakterpoint lavere gennemsnit end elever fra højindkomstfamilier.¹ De socioøkonomiske faktorer har altså stor betydning for, hvordan eleven klarer sig i grundskolen.

Drenge får markant lavere karakterer

Drenge får godt 0,7 karakterpoint lavere gennemsnit end piger. Dette billede ændres ikke, når man kontrollerer for baggrundskarakteristika, da det er tilfældigt, om man er født som en dreng eller pige. Elever, der har haft et fritidsjob, har også højere karakterer. Efterkommere fra vestlige lande klarer sig lidt bedre i den betragtede periode, mens efterkommere fra ikke-vestlige klarer sig en smule dårligere sammenlignet med elever af dansk oprindelse.

Figur 2 Forskellige faktorerers betydning for karakterer i 9. klasse, 2013-2021



Anm.: Figuren angiver, hvordan de forskellige faktorer påvirker standpunktskarakterer i 9. klasse i perioden 2013 til 2021, når der tages højde for de øvrige faktorer samt skole- og årseffekter. Parameterestimerne er estimeret med OLS, og standardfejlene er klyngerobuste på skoleniveau. i) Sammenlignet med personer af dansk oprindelse. ii) Sammenlignet med en grundskoleuddannelse. iii) Sammenlignet med børn fra en højindkomstfamilie. Højindkomstfamilie betyder, at forældrenes familieækvivalerede disponible indkomst er blandt de 20 pct. højeste, midterste indkomstgruppe har en indkomst i fordelingen blandt de 40 til 60 pct., mens lavindkomstfamilie er blandt de 20 pct. laveste. iv) Sammenlignet med elever, der er startet i skole i det forventede år jf. folkeskoleloven, hvor det forventede år er det år, eleven fylder 6 år.

Kilde: Danmarks Statistiks registre og egne beregninger.

3. Drenge halter i stigende grad efter piger, mens efterkommere klarer sig bedre

Forskellen mellem drenge og piger stiger

Vi har set nærmere på to faktorer, som Kraka (2022) viser, har ændret sig markant i den betragtede periode.² Den ene er betydningen af køn, hvor forskellen mellem drenge og piger er steget fra en

¹ Lavindkomstfamilie betyder, at forældrenes familieækvivalerede disponible indkomst er blandt de 20 pct. laveste. Omvendt er en højindkomstfamilie en familie, hvor forældrenes familieækvivalerede disponible indkomst er blandt de 20 pct. højeste.

² Se den tidligere Kraka-analyse her: https://kraka.dk/analyse/grundskolen_piger_med_ikke_vestlig_etterkommerbaggrund_indhenter_etnisk_danske_drenge.

forskel på ca. 0,7 karakterpoint i skoleåret 2012/2013 til en forskel på ca. 0,9 karakterpoint i skoleåret 2020/2021.

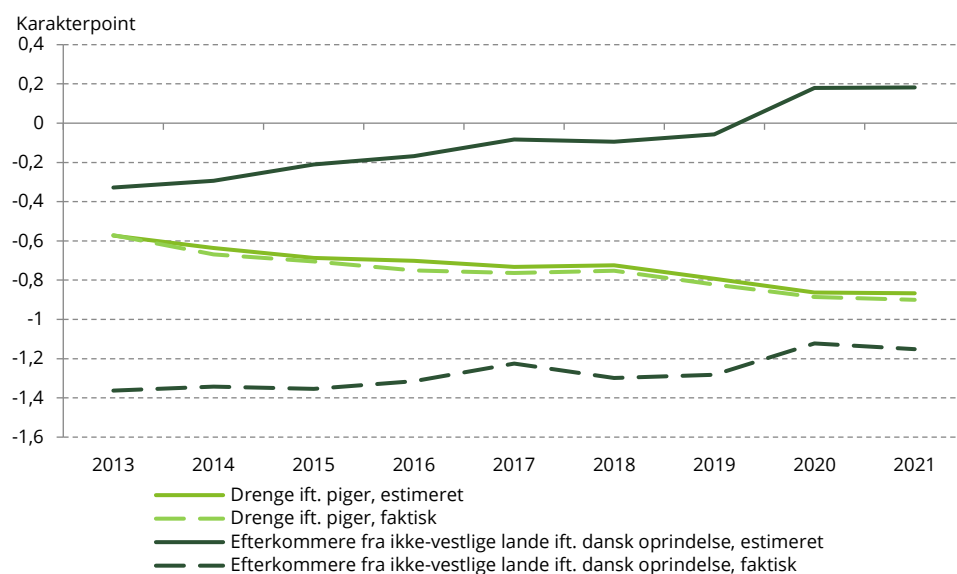
Ikke-vestlige efterkommere får nu bedre karakterer...

Den anden faktor er herkomst, hvor efterkommere fra ikke-vestlige lande i skoleåret 2019/2020 for første gang har højere karakterer end elever med dansk oprindelse, når der kontrolleres for baggrundsfaktorer som forældres uddannelse, indkomst og beskæftigelse, jf. figur 3. Mens elever, som er efterkommere til personer fra ikke-vestlige lande, i 2013 havde knap 0,3 lavere karaktergennemsnit end sammenlignelige elever af dansk oprindelse, har gruppen af efterkommere nu knap 0,2 højere karaktergennemsnit end sammenlignelige elever af dansk oprindelse.

... men kun når man kontrollerer for social baggrund

Det er vigtigt at bemærke den store forskel mellem den faktiske karakterforskel mellem efterkommere fra ikke-vestlige lande og elever med dansk oprindelse og så den estimerede forskel, hvor vi kontrollerer for baggrundskaraktistika. Når man kun sammenligner de faktiske karakterer mellem efterkommere og elever af dansk oprindelse, undervurderer man i høj grad, hvordan efterkommere klarer sig. Det skyldes, at efterkommere generelt har en svagere socioøkonomisk baggrund end personer med dansk oprindelse, og dette bør man tage højde for, når man sammenligner karakterer. Når man tager højde for det, klarer efterkommere fra ikke-vestlige lande sig bedre end elever af dansk oprindelse.

Figur 3 Betydningen af køn og herkomst for karakterer over tid, 2013-2021



Anm.: Figuren viser forskelle i karaktergennemsnit for drenge i forhold til piger og for efterkommere fra ikke-vestlige lande i forhold til personer med dansk oprindelse. De stiplede linjer angiver forskelle, som observeres direkte i data. De fuldt optrukne linjer angiver forskelle, som estimeres ved at kontrollere for en række relevante baggrundsfaktorer. Parameterestimererne er estimeret med OLS, og standardfejlene er klyngerobuste på skoleniveau.

Kilde: Danmarks Statistiks registre og egne beregninger

4. Beskrivelse af metode og data

Analysen er afgrænset til at se på alle 9. klasseelever, der som minimum har opnået karakterer i fire bundne prøvefag. Vi ser på elever fra folkeskoler, kommunale ungdomsskoler, specialskoler for børn, dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder, friskoler og private grundskoler, efterskoler, efterskoler med samlet særligt tilbud, frie fagskoler og specialskoler for voksne.

Karakterer

Karaktergennemsnittet er beregnet på elevens afsluttende standpunktskarakterer i de obligatoriske fag i 9. klasse samt elevens karakterer ved afgangsprøverne. Gennemsnittet beregnes som et simpelt gennemsnit af elevens karakterer i hver disciplin. På tværs af flere elever beregnes det samlede gennemsnit som et simpelt gennemsnit af elevernes gennemsnit. Dette medfører, at hver elev vægter med det samme i beregningen, uanset hvor mange karakterer eleven har fået.

Coronakrisens betydning

Coronakrisen har haft betydning for standpunkts- og prøvekaraktererne i årene 2020-2022. I 2020 blev alle afsluttende prøver i 9. klasse aflyst, og de sidste standpunktskarakterer blev derfor opløftet til prøvekarakterer. I 2021 blev alle afsluttende prøver i 9. klasse aflyst på nær mundtlig og skriftlig dansk, mundtlig engelsk og skriftlig matematik. Til resten af prøverne blev standpunktskarakteren opløftet. Standpunktskarakteren blev også opløftet i de afholdte prøver i det tilfælde, at eleven opnåede en højere karakter i standpunkt end til prøven. Til de mundtlige prøver var der mulighed for lokalt at se bort fra visse dele af undervisningen ifm. udarbejdelse af de mundtlige eksamensspørgsmål. Man skal derfor være varsom med at sammenligne karaktererne i disse år med tidligere år.

Boks 1 Estimation af forskellige faktorerers betydning

Vi estimerer elevens gennemsnitskarakter i 9. klasse med OLS, hvor vi kontrollerer for en række baggrundsfaktorer, der kan påvirke elevens resultater:

$$\text{karakter}_{ist} = \beta_0 + \alpha_1 X_{ist} + \alpha_2 H_{ist} + S_s + D_t + \epsilon_{ist} \quad (1)$$

hvor:

- karakter_{ist} er elev i 's gennemsnitlige karakterer i standpunkt og ved afgangsprøver på tværs af alle obligatoriske fag i 9. klasse, hvor eleven går på skole s i skoleåret t .
- X_{ist} er en vektor med forklarende variable for elev i . De forklarende variable omfatter blandt andet alder, køn, herkomst, sundhed, fritidsarbejde, mm.
- H_{ist} er en vektor med forklarende variable for elev i 's husstand. Det kan være flere sociale baggrundsfaktorer fx forældres uddannelsesniveau, indkomst eller om eleven bor sammen med begge forældre.
- S_s er skoledummies.
- D_t er årsummies.
- ϵ_{ist} er et fejllid.

Alle variable som indgår i regressionsligningen (1) fremgår af figur 2.

Vi har bl.a. også undersøgt, hvordan betydningen af køn og herkomst for standpunktskarakterer har udviklet sig over tid. Det gør vi ved at udvide regressionsligning (1) til at inkludere interaktionsled mellem årsummies og hhv. køn og herkomst-variablen, så den nye regressionsligning bliver:

$$\text{standpunkt}_{ist} = \beta_0 + \alpha_1 X_{ist} + \alpha_2 H_{ist} + \sum_{t=2013}^{2021} \alpha_{3,t} X_{ist}^{\text{køen}} D_t + \sum_{t=2013}^{2021} \alpha_{4,t} X_{ist}^{\text{herk.}} D_t + S_s + D_t + \epsilon_{ist} \quad (2)$$